

Ivana Bozděchová: Odkaz Komenského JE V NÁPRAVĚ VĚCÍ LIDSKÝCH

V polovině listopadu uplynulo 345 let od smrti největší osobnosti českých dějin 17. století. Nad tím, co všechno nám vlastně zbylo po učiteli národů a idealistickém politikovi, jsme se zamýšleli s vysokoškolskou pedagožkou Ivanou Bozděchovou.

Z Komenského se nám někdy vytrácí myšlenka moudré vzdělanosti, která zahrnuje i morální a sociální aspekt.

Nejčastěji se hovoří o desítkách dosud platných didaktických pouček, skvělých učebnicích a geniálních schopnostech modernizovat vzdělávání. Co si podle vás z jeho díla bereme málo k srdci?

Třeba význam rodného jazyka. Komenský nám v knize Dveře jazyků otevřeně skvěle vysvětlil, jak se mají studovat cizí řeči, ale současně kladl důraz na dobrou znalost mateřštiny. Absolvovala jsem obor český a anglický jazyk a nejednou si uvědomila, že bez dobré znalosti mateřštiny se cizímu jazyku učíte jen velmi obtížně.

Co nám zbylo?

Tržní ekonomika a potřeba dorozumět se v globálním světě jedním univerzálním jazykem klade důraz na specializaci a praktickou znalost anglického jazyka. Jak se jako bohemistka a anglistka díváte na takové zjednodušení?

Mrzí mě, že v poslední době Češi význam mateřského jazyka obecně podceňují. Mateřština je náš identifikační znak a klíč k pochopení naší kultury, historie, mezigeneračních zkušeností, prožitků a rozvoji osobnosti. Při výuce cizinců češtině se o tom přesvědčuji dnes a denně. Češi na svůj jazyk pohlížejí převážně pragmaticky a namítají, že se jím ve světě nedomluví. Ale to nejpodstatnější dokážeme prožít a prožít jen ve své mateřštině a je jedno, zda je světovým jazykem nebo jazykem malého národa. V některých výrazových prostředcích je čeština mnohem bohatší než angličtina. Vezměte si třeba zdobněliny. Kdyby se Angličané rozkrájeli, nedokáží zdobněliny tak krásně a v takové šíři vyjádřit.

Nikdo není doma prorokem

Vraťme se ke Komenskému. Ve světě mu říkali „kníže a tvůrce vzdělání“, ale časem se úplně zapomnělo, že byl ve své době nejen pedagog, ale také politik a vlivná společenská osobnost. V čem je podle vašeho názoru pro nás v 21. století v tomto ohledu inspirativní?

Nejsem komeniolog. Vycházím jen ze své třicetileté zkušenosti vysokoškolského pedagoga. Ale myslím si, že by si zejména v současné době zasloužily větší pozornost jeho myšlenky všenápravy, obsažené zejména v Obecné poradě o nápravě věcí lidských. Z Komenského se nám totiž někdy vytrácí myšlenka moudré vzdělanosti, která zahrnuje i morální a sociální aspekt. Představy o morálce a jejích hranicích postupně

doznaly změn a škola, rodina a společenské instituce si v poslední době přehazují zodpovědnost za mravní přípravu dětí pro život jeden na druhého.

Nebude to také tím, že naše školství funguje jednak v tradicích Marie Terezie, která považovala školu za politikum, nikoli pedagogikum, jednak pod vlivem polytechnizace, posílené po druhé světové válce, a jednak škola logicky předpokládá, že normy slušného chování a vzájemné tolerance si děti přinesou z domova?

Od školy se očekává, že děti připraví především na budoucí studium a profesi. Většina učitelů jsou však také rodiče a výchovu přijímají jako samozřejmou součást své práce. Ale rozhodně nemohou suplovat rodinu, jež má dítě vybavit sociálními dovednostmi potřebnými pro soužití s ostatními členy společnosti. Na základních, případně ještě středních stupních vzdělávání pedagogové zápasí čím dál víc s tím, že si některé děti základy slušného společenského chování a morálky z domova nepřinesly. Právě Komenský však zdůrazňoval význam harmonie individuálního a společenského světa.

Komenský – myšlenkami náš současník

Řadu Komenského myšlenek jsme již zavedli a jsou pro naši civilizaci samozřejmé, jako třeba idea vzdělávání dívek nebo myšlenka globálního učení. Na kterou další aktuální jsem zapomněla?

Z univerzity
třetího věku
mám jedny
z nejkrásnějších
pedagogických
zážitků.

Doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSoc.

Od roku 1985 působí na Filozofické fakultě UK, v současné době v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace. V akademickém roce 1990–1991 učila na University of Nebraska at Omaha a v roce 1991–1992 na Stanford University v USA. Období 2010–2012 strávila jako profesorka-rodilá mluvčí na Hankuk University of Foreign Studies v jihokorejském Soulu. Na FF UK se zabývá přípravou učitelů českého jazyka a bohemistů. Má bohaté zkušenosti z výuky cizinců a krajanů českému jazyku. Je členkou řady odborných institucí doma i v zahraničí.

Především na jeho požadavek celoživotního vzdělávání. To je významný Komenského odkaz pro jednadvacáté století. Jednou ze současných forem jsou univerzity třetího věku, z nichž mám jedny z nejkrásnějších pedagogických zážitků. Věkový limit na naší fakultě je devadesát let a mě těší i inspiruje, jak lidé pokročilejšího věku se zájmem poslouchají, diskutují, přemýšlejí, sdílejí s ostatními své zkušenosti a pěstují si sociální vazby. I když musí plnit studentské povinnosti jako jejich mladší kolegové, není primární, jaké penzum znalostí si z výuky odnesou. Důležité je, že neztrácejí chuť se učit něco nového a stále se vzdělávat a zdokonalovat. Na závěr kurzu pak obdrží formou malé promoce osvědčení o absolutoriu.

Na univerzitě třetího věku se na obory, jimž se během aktivního profesního života nemohli věnovat, zapisují i moji bývalí kolegové-důchodci. Sama o této potenciální možnosti vážně uvažuji.

Vyučovala jste na univerzitách v USA, Korejské republice, Ázerbájdžánu a krátkodobě i v dalších zemích. Jak vás znám, předala jste studentům maximum znalostí a podnítila jejich zájem o vše české. Co přinesly tyto pobyty vám?

Někdy jsem odjížděla domů s pocitem jistého provinění, že jsem v zahraničí získala a obohati-

la své poznání víc, než jsem mohla předat svým studentům. Hodně to asi souvisí s tím, že jsem si vždycky přála poznávat jiné kultury.

Text: Věra Vortelová

Foto: Marek Jenšík, Muzeum J. A. Komenského a Shutterstock

OBECNÁ PORADA O NÁPRAVĚ VĚCÍ LIDSKÝCH

De rerum humanarum emendatione consultatio catholica je v současné době na rozdíl od minulosti považována za neaktuálnější a nejvýznamnější dílo J. A. Komenského.

Představuje to nejcennější z jeho celoživotního odkazu. Mezinárodně uznávaný Moravan, který prožil třicetiletou válku, se obrací na světové společenství s výzvou k řešení sporů jednáním a k úsilí nastolit mír. Unaven a znechucen sleduje zdoluhavá mírová jednání, která nakonec ve Vestfálsku vyústila v cynickou dohodu vítězů. Ti opouštějí otázku náboženské svobody, hlavní příčinu rozpoutání třicetileté války, a už se jen handrkují o politický vliv a územní zisky.

Komenský začal koncept díla promýšlet již za svého pobytu v polském Elblagu a finální podobu mu dal až na konci života. Ta část, kterou stihl napsat, shořela v roce 1656 v Lešně. Ani tato událost ho však nezlomila, znovu se pustil do psaní a v Amsterdamu, kde svůj život dožil, se dočkal vydání prvních dvou dílů (1656–1670). Další pět částí zůstalo ztraceno v rukopise neznámo kde. V roce 1935 celý soubor náhodou objevil prof. Čyževskij v archivu sirotčince v německém Halle.